

Muistio

VN/26466/2023

24.06.2024

Osallistumisoikeuksien kehittämistä käsittelevän parlamentaarisen ohjausryhmän kokous

Aika 19.06.2024 klo 08:00-09:30

Paikka Eduskuntatalo, Neuvotteluhuone B 234, Helsinki

Työryhmän jäsenet

- () ~~Pj. Minna Reijonen, kansanedustaja, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä (varajäsen Anne Rintamäki, kansanedustaja)~~
(x) Vpj. Merja Eräpolku, eduskuntaryhmän pääsihteeri,
Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä (varajäsen Mikko Rekemies,
puoluesihteeri)
() ~~Mari-Leena Talvitie, kansanedustaja, Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmä (varajäsen Janne Jukkola, kansanedustaja)~~
(x) Ville Valkonen, kansanedustaja, Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmä (varajäsen Karoliina Partanen, kansanedustaja)
() ~~Onni Rostila, kansanedustaja, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä (varajäsen Jani Mäkelä, kansanedustaja)~~
(x) Lotta Hamari, kansanedustaja, Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä (varajäsen Elisa Gebhard, kansanedustaja)
(x) Eemeli Peltonen, kansanedustaja, Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä (varajäsen Juha Viitala, kansanedustaja)
(x) Antti Kurvinen, kansanedustaja, Keskustan eduskuntaryhmä (varajäsen Eeva Kalli, kansanedustaja)
(x) Tiina Elo, kansanedustaja, Vihreä eduskuntaryhmä (varajäsen Maria Ohisalo, kansanedustaja)
() ~~Anna Kontula, kansanedustaja, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä (varajäsen Aino-Kaisa Pekonen, kansanedustaja)~~
() ~~Anders Norrback, kansanedustaja, Svenska riksdagsgruppen (varajäsen Eva Biaudet, kansanedustaja)~~
() ~~Harry Harkimo, kansanedustaja, Liike Nyt eduskuntaryhmä (varajäsen Iina Ilmarinen, eduskuntaryhmän pääsihteeri)~~

Postiosoite

Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite

Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin

Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi

Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet

E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Sihteerit

(x) Oula-Antti Labba, oikeusministeriö
(x) Marika Lumiharju, oikeusministeriö
(x) Sami Demirbas, oikeusministeriö
(x) Niklas Wilhelmsson, oikeusministeriö

Esityslista**1 Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen**

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 8.10. Ohjausryhmän puheenjohtaja Minna Reijonen on estynyt osallistumasta kokoukseen, joten kokouksen puheenjohtajana toimii varapuheenjohtaja Merja Eräpolku. Todettiin läsnäolijat.

2 Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin esityslista.

3 Edellisen kokouksen muistion hyväksyminen (liite 1)

Edellisen kokouksen muistioon esitettiin muutosehdotus. Edellisen kokouksen pöytäkirja päivitettäisiin Ville Valkosen osallistumisen sekä 5. kohdan ”palvelun elinkaaren” termin osalta. Muistio hyväksyttiin muutosehdotuksella.

4 Keskustelua kansalaisaloitejärjestelmän kehittämistarpeista

Puheenjohtaja kertoi, että tämän päivän kokouksen tarkoituksena on kartoittaa kansalaisaloitejärjestelmän mahdolliset muutostarpeet sekä keskustella kehitysideoista, joita käsitellään tarkemmin tulevilla kokouksilla.

Sihteeri Sami Demirbas esitteli taustamuistion (liite 2). Taustamuistioon on lisätty tietoa eduskuntakäsittelyn jälkeisestä prosessista ja analyysi kehitysideoista. Lisäksi muistiota on täydennetty aloitteen elinkaaritiedon seurannan ja kansainvälisten verrokkimaiden osalta.

Monet eduskuntaan edenneet kansalaisaloitteet ovat aiheuttaneet jatkotoimenpiteitä. Ohjausryhmä toivoi lisätietoa muutettuina hyväksytyistä kansalaisaloitteista sekä hylättyjen kansalaisaloitteiden mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Sihteeristö täydentää taustamuistiota tältä osin tai lähettää työryhmälle lisätietoa sähköpostitse.

Tiedusteltiin kansalaisten näkemyksiä kansalaisaloitejärjestelmästä ja heidän kokemuksiaan vaikutusmahdollisuuksistaan kansalaisaloitteiden

kautta. Niklas Wilhelmsson kertoi, että kansalaisaloitteiden nähdään täydentävän edustuksellista järjestelmää hyvin ja että on erittäin merkittävää, että Suomessa on muita osallistumisoikeuksia kansalaisille vaalien lisäksi.

Keskusteltiin siitä, onko kansalaisten usko kansalaisaloitejärjestelmään hiipunut tai kriittisyys kasvanut vuosien varrella. Sami Demirbas kertoi, että kansalaisten innostus uutta kansalaisaloitejärjestelmää kohtaan näkyi ensimmäisinä vuosina tilastoissa korkeana suosiona. Alkuvaiheen odotukset ovat realisoituneet kansalaisten tiedon lisääntyessä kansalaisaloitejärjestelmästä vuosien varrella. Kansalaiset kannattavat kuitenkin edelleen vankasti järjestelmää. Tutkimusten mukaan erityisesti nuorempien ikäluokkien keskuudessa kriittisyys kansalaisaloitteiden allekirjoittamista kohtaan on vähentynyt.

Kysyttiin, onko Euroopan maissa käytössä muita aloitemuotoja kansalaisaloitteen lisäksi, kuten keskustelualoitetta. Muutamissa maissa on käytössä tällaisia malleja, ja sihteeristö täydentää taustamuistiot näiden osalta.

Keskusteltiin keskustelualoitteesta. Sen positiivisena puolena nähtiin, että kansalaiset voivat aloitteen avulla nostaa haluamiaan aiheita keskusteluun, jos tavoitteena ei ole lakimuutosta. Toisaalta tämä osittain toteutuu jo kansalaisaloitteen kautta, kun kansalaiset pyrkivät nostamaan kansalaisaloitteiden kautta haluamiaan asioita julkiseen keskusteluun. Ehdotettiin, että keskustelualoitteen käsittelyyn ottamisesta täysistuntoon voisi päättää esimerkiksi puhemiehen harkinnalla.

Lotta Hamari ja Eemeli Peltonen kertoivat Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän keskustelleen siitä, että nykyinen vaadittava allekirjoitusmäärä on sopiva. Heidän mukaansa kansalaisaloitteiden käsittelyn avoimuutta ja aloitteiden laadullisen valmistelun tukemista tulisi kehittää. Kansalaisaloitteiden raukeamisesta ja ikärajan alentamisesta 16 vuoteen olisi tärkeää käydä keskustelua.

Esitettiin toive, että ohjausryhmälle laadittaisiin työsuunnitelma, joka sisältää tarkemmat aikataulut, kokousten tavoitteet sekä pyynnön puolueiden kannanottojen kuulemisesta.

Ohjausryhmälle on laadittu työsuunnitelma. Tarkoituksena on ensin käsitellä kansalaisaloite ja sen jälkeen siirtyä alue- ja kuntatason aloitteiden käsittelyyn. Toivottiin, että työsuunnitelmaa täydennettäisiin yksityiskohtaisemmaksi ja kokouksiin olisi pohjaesitykset. Ehdotettiin myös, että kokouksissa voisi hyödyntää sähköisiä osallistumistapoja.

Sihteeri Sami Demirbas esitteli esille nostettuja kehittämisideoita (liite 2). Taustamuistiossa jokaisesta kehittämisideasta on esitetty lyhyt analyysi vaadituista toimenpiteistä, niiden vaikutuksista ja ratkaistavista

kysymyksistä. Monet kehittämisideat, kuten kansalaisaloitteiden raukeamisen estäminen, ikärajan laskeminen ja uuden aloitemuodon käyttöönotto, edellyttävät perustuslain muuttamista. Kevyempiä kehitysideoita, jotka eivät vaadi perustuslain muutosta mutta edellyttävät lainsäädäntömuutoksia, ovat esimerkiksi mahdollisuus antaa aloitteen tekijöiden edustajille vastine valiokuntakuulemisessa ja kansalaisaloitteiden lähettäminen ministeriöön arvioitavaksi. Ei lainsäädäntömuutoksia vaativia kehittämisideoita ovat kansalaiskuulemiset kansalaisaloitteiden käsittelyn yhteydessä sekä aloitteen elinkaaren seurattavuuden ja käsittelyn avoimuuden parantaminen.

Asiantuntijatyöryhmän mukaan tällä hetkellä kansalaisaloite toimii hyvin suhteessa parlamentaariseen järjestelmään. Perustuslain muuttamisen vaativien kehittämisideoiden osalta kyseessä ovat merkittävät muutokset koko kansalaisaloiteinstituutioon. Asiantuntijatyöryhmän mukaan nykyisen tutkimustiedon ja tilanteen valossa kansalaisaloitejärjestelmä toimii hyvin, eikä suurempia kehityskohteita ole havaittavissa.

Keskustelussa nousi esiin, että esimerkiksi valiokuntasihteeristöltä tai puhemiesneuvostolta voitaisiin tiedustella näkemyksiä kansalaisaloitteen käsittelystä eduskunnassa. Ehdotettiin, että jatkossa voisi rajata käsiteltävät asiat siten, että perustuslain muutoksia vaativia kehittämisideoita ei käsitellä, lukuun ottamatta keskustelua uudesta aloitemuodosta. Erityisesti kansalaisaloitejärjestelmän käsittelyprosessia ja aloitteiden laadun parantamista koettiin tärkeäksi kehittää jatkossa.

Sitran julkaisussa "Miten päätöksenteosta tehdään kansalaislähtöistä?", tarkastellaan kansalaisten digitaalista osallistumista ja sen mahdollisuuksia. Sihteeristö lähettää julkaisun työryhmälle sähköpostitse.

5 Muut asiat

Ei muita asioita.

6 Seuraavan kokouksen ajankohdasta sopiminen ja kokouksen päättäminen.

Seuraava kokous järjestetään syyskuussa. Puheenjohtaja päätti kokouksen 9.37.